

2022

ANTARCTIC SCIENCE AND CONSERVATION MODERNIZATION ACT

JAKUB VESELÝ

VÝZKUMNÁ ZPRÁVA
KONGRESU

ANTARCTIC SCIENCE AND CONSERVATION MODERNIZATION ACT

AUTOR: JAKUB VESELÝ

1. ÚVOD

1.1 ANTARKTIDA JAKO MEZINÁRODNÍ PROSTOR

Antarktida představuje z pohledu mezinárodního práva tzv. mezinárodní prostor. Její nehostinné území nebylo nikdy trvale obydleno, a tudíž jej v období kolonizace žádná mocnost trvale nekolonizovala. Ačkoliv byla historicky předmětem sporu mezi různými státy a různé státy si její území nárokovaly, nikdy nebyla výsostným územím žádného státu. Jedná se tak o jediný kontinent, jehož území je celé mezinárodním prostorem.¹

Právní úprava Antarktidy představuje možná lehce technickou, ale nesmírně zajímavou oblast práva již zmíněných mezinárodních prostorů. Právo mezinárodních prostorů je disciplínou mezinárodního práva veřejného, která upravuje práva a povinnosti států a osob například

- v mezinárodních vodách a na mořském dně;
- ve vzdušném prostoru;
- ve vesmíru a na vesmírných tělesech;
- Arktidy a Antarktidy.²

Jednotlivé mezinárodní prostory mají sice upraveny podmínky vlastními mezinárodními smlouvami, často však bývají zdrojem mezinárodního napětí. Příkladem za všechny může být spor o Jihočínské moře.

1.2 SPOJENÉ STÁTY JAKO AKTÉR MEZINÁRODNÍHO PRÁVA

USA, ačkoliv jsou vůdčí mocností západního světa, zachovávají tradičně rezervovaný postoj k mezinárodnímu právu veřejnému jako takovému. V oblasti mezinárodních prostorů tak například stále neratifikovaly Úmluvu OSN o mořském právu³, v jiných oblastech mezinárodní právo veřejné přímo ignorují (jediným z příkladů je např. American Service-Members Protection Act, jinak též známý jako Hague Invasion Act, tedy zákon, na jehož základě má Administrativa USA bránit stíhání příslušníků bezpečnostních složek USA ze strany Mezinárodního trestního soudu, jehož zakládající dokument, Římský statut, USA též neratifikovaly).⁴

2. MEZINÁRODNÍ PRÁVO A ANTARKTIDA

2.1 SMLOUVA O ANTARKTIDĚ

Antarktický smluvní systém (ATS) je mezinárodněprávní kodifikace právního režimu Antarktidy. Jeho základem je Washingtonská smlouva o Antarktidě z roku 1959, která byla uzavřena při příležitosti Mezinárodního geofyzikálního roku v letech 1957-1958. Dvanáct zakládajících států (včetně hlavních mocností studené války, tedy USA, SSSR, Francie a Spojeného království) v rámci vědecké spolupráce dosáhly uzavření této mezinárodní smlouvy. V současné době má smlouva 54 smluvních stran a mezi její signatáře se může přidat každý členský stát OSN. Pro účely Washingtonské smlouvy je Antarktida definována jako území jižně od 60. rovnoběžky.⁵

2.2 MÍROVÉ A VĚDECKÉ VYUŽITÍ

Smlouva stanoví, že území Antarktidy smí být užíváno pouze pro mírové účely – vědecký výzkum – a její článek I výslovně zakazuje jakoukoliv činnost vojenské povahy, jako je například provádění vojenských manévrů, výstavba vojenských základen nebo testování zbraní. Ustanovení smlouvy však výslovně předpokládá využití vojenského personálu a techniky pro vědecké a další mírové využití a přítomnost příslušníků ozbrojených sil tak na území Antarktidy zakázána není. Přísně zakázáno je provádění jaderných pokusů a ukládání zbytků jaderného paliva na území Antarktidy.⁶

Klíčovým prvkem smlouvy je využití území Antarktidy pro vědecké bádání. Samotná smlouva byla uzavřena na základě předchozí spolupráce vědců ze zakládajících států během Mezinárodního geofyzikálního roku. Této vědecké akce se zúčastnilo přes 30 000 vědců ze 70 zemí z celého světa.⁷ Poznatky z území Antarktidy mají být mezi členskými státy volně sdíleny a signatáři se zavazují při výzkumu spolupracovat. Vědecké poznatky z Antarktidy v minulosti vedly například k bližšímu poznání problematiky ozonových děr.⁸

2.3 ÚZEMNÍ NÁROKY STÁTŮ

Z dvanácti původních signatářů hned sedm států vyslovalo územní nároky na území Antarktidy, konkrétně Argentina, Austrálie, Chile, Francie, Norsko a Spojené království, a to bezprostředně po konci druhé světové války. Přestože Spojené státy ani Sovětský svaz nárok nevyslovily, mají Spojené státy vytvořen základ dokumentu nutný pro vznesení nároku, který však nebyl (dosud) použit.⁹ Tyto nároky ovšem nejsou ve prospěch žádného státu uznány a všichni signatáři, kteří v minulosti vyslovili územní nároky, se zavázali tyto nároky pozastavit na základě článku IV Smlouvy. Státy se zavázaly tyto nároky nerozšiřovat a zachovat status quo.¹⁰

2.4 OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Antarktida je přirozeným domovem řady živočišných druhů. Ochrana životního prostředí tak představuje vedle udržení mírového statutu a vědecké spolupráce třetí, klíčový pilíř právního režimu Antarktidy. Již v roce 1964 byla zahájena spolupráce signatářů na zachování antarktické fauny a flory a v roce 1972 byla podepsána Úmluva o zachování antarktických tuleňů, která zakazuje lov některých druhů tuleňů v oblasti působnosti Smlouvy (rypoušů sloních, některých druhů lachtanů

a tuleňů leopardích, Weddelových, Rossových a krabožravých).¹¹ Novou etapou v ochraně životního prostředí se stala Madridská dohoda, kterou byl přijat Protokol o ochraně životního prostředí ke Smlouvě. Státy se v ní zavázaly ke komplexním opatřením k ochraně antarktického ekosystému. Antarktida patří mezi kontinenty ohrožené klimatickou změnou. V roce 2009 vydal Vědecký výbor na výzkum Antarktidy (Scientific Committee on Antarctic Research – SCAR) první zprávu o změně klimatu na Antarktidě. Od té doby každoročně publikuje zprávu o stavu.¹²

3. SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA

3.1 ANTARCTIC CONSERVATION ACT

Do přijetí Smlouvy o Antarktidě neexistoval v právním řádu USA zákon, který by reguloval oblast Antarktidy. Docházelo tak k extenzivnímu rybolovu a ničení antarktického systému turismem. Po přijetí Smlouvy o Antarktidě se situace zlepšila a v roce 1978 byl přijat Antarctic Conservation Act. Tento zákon omezuje lov a odchyt antarktických savců a ptáků a dále zakazuje:

- vstup do některých oblastí Antarktidy;
- zavlečení nepůvodních druhů na území Antarktidy;
- znečišťování území Antarktidy;
- dovoz některých jiných druhů zboží z Antarktidy.

Pro vstup do zmíněných oblastí Antarktidy (Taylor Rookery, Rookery Island, Ardery and Odbert Island, Beaufort Island a většina Rossova moře) je potřeba zvláštní povolení – jedná se buď o oblasti s výskytem kriticky ohrožených živočišných druhů nebo o oblasti, kde se nachází vědecké stanice.¹³

3.2 OCHRANA ŽIVOČIŠNÝCH DRUHŮ

V oblasti ochrany živočišných druhů zákon navazuje na výše zmíněnou Úmluvu o ochraně arktických tuleňů, dále chrání různé druhy delfínů, velryb (vorvaňovce, kosatky) a ptactva (albatrosů, buňáků, racků a tučňáků). Tyto druhy je v oblasti Antarktidy možné odchytávat pouze za účelem vědeckého bádání, pro vědecké a vzdělávací instituce, a tímto odchycem nesmí být narušena populace těchto druhů. Odchycená zvířata musí být přepravována v humánních podmínkách.¹⁴

3.2 VÝKON PRÁVA USA NA ÚZEMÍ ANTARKTIDY

Jednou z oblastí práva mezinárodních prostorů je také trestní právo, respektive jeho výkon nad osobami, které se

Obrázek 1: Tuleň leopardí, zdroj: freepik.com

dopustí trestného činu v oblasti, která je mezinárodním prostorem. V této oblasti se mohou uplatnit zásady z trestního práva, tedy zásada personality (podle zákona státu, jehož je pachatel občanem, se posoudí i čin spáchaný v cizině), zásada registrace (u činů spáchaných na lodi nebo letadle pod vlajkou daného státu) a ochrany (podle zákonů USA se posoudí trestný čin spáchaný vůči občanovi USA).¹⁵ Většina států ovšem nemá na Antarktidě stále přítomné bezpečnostní složky. Výjimkou jsou právě Spojené státy. Na Antarktidě je (byť symbolicky) přítomná U.S. Marshals Service.¹⁶

3.4 REGULACE TURISMU

Již v době uzavření smlouvy o Antarktidě představoval turismus v této oblasti problém. Proto Smlouva stanovila, že osoby, které chtějí na Antarktidu cestovat, a společnosti, které takové zájezdy organizují, musí mít speciální povolení, které uděluje národní úřad, který má v gesci ochranu životního prostředí – v případě USA Agentura pro ochranu životního prostředí (U. S. Environmental Protection Agency – EPA).¹⁷ Vedle toho se na regulaci podílí i ministerstvo zahraničních věcí a Národní vědecká nadace (National Science Foundation) reviduje politiky společností, které organizují turistické zájezdy, v oblasti zpracování odpadů během cest. Pro Spojené státy je tato oblast velmi důležitá, neboť zhruba polovinu zájezdů organizují společnosti se sídlem v USA a zhruba třetinu turistů, kteří ročně navštíví Antarktidu, tvoří občané USA.¹⁸

4. SMĚRY V NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ

4.1 OMEZENÍ TURISTIKY

Existuje celá řada opatření, kterou lze snižovat dopady turismu na Antarktidu. Od těch nejtvrdějších, tedy množstevního omezení maximálního počtu turistů. Je možné například zpřísnovat podmínky pro udělování povolení nebo tlačit na provozovatele zájezdů, aby zavedli sami určitá opatření – např. při zpracovávání odpadů z lodí a využívání ekologičtějších plavidel – k přijímání preventivních opatření, která mají učinit námořní cesty kolem Antarktidy bezpečnější (s ohledem na katastrofální dopady možné nehody plavidla) atd. Uvedená opatření z velké části obsahuje návrh, který je aktuálně projednáván ve Sněmovně reprezentantů Kongresu USA.¹⁹

4.2 PŘÍSNĚJŠÍ OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Se změnou zákona může jít ruku v ruce i úprava postavení dvou klíčových agentur, které se na činnosti USA v Antarktidě podílejí, a to Národní vědecké nadace (National Science Foundation) a Agentury pro ochranu životního prostředí (U. S. Environmental Protection Agency). Zmíněné agentury mohou například ve větší míře monitorovat dodržování úmluv a plnění závazků z Antarktického smluvního režimu i ustanovení tohoto zákona. V současné době projednáváný návrh zákona počítá s posílením pravomocí u National Science Foundation, zákonodárci na ČMAKu však mohou pokračovat i dále.²⁰

4.3 ZMĚNY V TRESTNÍM PRÁVU

Třetí oblastí změn by mohlo být zpřísnění sankcí za nedodržování tohoto zákona, a to i za situace, kdy se jedná o cizí státní příslušníky. Je možné zavést vyšší sankce pro společnosti, které

pořádají zájezdy na Antarktidu nebo na Antarktidě provádějí výzkum, a je možné zdůraznit pravomoc justice USA na vynucování těchto sankcí.²¹

5. STANOVISKA STRAN

Diskuse o právní úpravě Antarktidy nepředstavuje téma č. 1 pro většinu stran, není však ani zanedbatelná. Zejména pro progresivisty a levicové demokraty je ochrana životního prostředí, fauny i boj proti klimatické změně velmi důležitá a tyto strany budou tlačit na co nejpřísnější legislativu i za cenu omezení turistiky. Středovější frakce demokratů pravděpodobně nebudou tolik vyhranění, ale své levicovější kolegy podpoří. Všichni zúčastnění budou rozhodně vystaveni lákavé možnosti zákon napsat více ve prospěch štědrých lobbistů s tím, že téma není pro voliče tolik atraktivní, tudíž takový postup možná unikne pozornosti a nebude tolik kritizovaný. O to, aby neunikal pozornosti, se nicméně budou vedle médií starat také neziskové organizace.

6. ZÁVĚR

Klimatická změna, ochrana ohrožených živočišných druhů, regulace turistiky a zapojení USA do vlivu na Antarktidě budou klíčová témata jednání o budoucnosti právní úpravy Antarktidy na ČMAKu. Ačkoliv nejde o téma, které by otrásalo Amerikou, jde o nesmírně důležitou věc pro budoucnost – bez nadsázky – celého lidstva.

7. OTÁZKY PRO STANOVISKO

- Šlo by do zákona zahrnout ustanovení o ochraně klimatu?
- Do jaké míry by měl být dále regulován lov ryb, ptactva a tuleňů?
- Neměly by USA aktivně vyjednávat o zpřísnění podmínek ochrany Antarktidy?
- Má být omezen turismus na Antarktidu?

8. DOPORUČENÉ A ROZŠIŘUJÍCÍ ZDROJE

Návrh zákona projednávaný aktuálně v Kongresu dostupný z:

<https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/5948/text?r=55&s=1>

Webové stránky National Science Foundation

<https://www.nsf.gov/>

9. ZDROJE Z POZNÁMEK V DOKUMENTU

- 1 VAN DER WATT, Lize-Marie, History of Antarctica, Britannica, Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Antarctica/The-Antarctic-Treaty>
- 2 ONDŘEJ, Jan. Právní režimy mezinárodních prostorů. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 80-864-7369-4.
- 3 NOH, K. J. The U.S. Makes a Mockery of Treaties and International Law, 11. 1. 2022, Toward Freedom, dostupné z: <https://towardfreedom.org/story/archives/americas/the-u-s-makes-a-mockery-of-treaties-and-international-law/>
- 4 „Hague Invasion Act“ Becomes Law. Human Rights Watch [online]. 2002-03-08 [cit. 2022-08-11]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2002/08/03/us-hague-invasion-act-becomes-law>
- 5 The Antarctic Treaty: About. Secretariat of the Antarctic Treaty [online]. [cit. 2022-08-11]. Dostupné z: <https://www.ats.aq/e/antarctictreaty.html>
- 6 The Antarctic Treaty. In: . Washington, 1958. Dostupné také z: <https://www.ats.aq/e/antarctictreaty.html>
- 7 International Geophysical Year. Eisenhower Library [online]. [cit. 2022-08-11]. Dostupné z: <https://www.eisenhowerlibrary.gov/research/online-documents/international-geophysical-year-igy>
- 8 Science and Operations. Secretariat of the Antarctic Treaty [online]. [cit. 2022-08-11]. Dostupné z: <https://www.ats.aq/e/science.html>
- 9 Antarctic Region: Office of ocean and polar affairs. U.S. Department of State [online]. [cit. 2022-08-11]. Dostupné z: [https://www.state.gov/key-topics-office-of-ocean-and-polar-affairs/antarctic/#:~:text=Seven%20countries%20\(Argentina%2C%20Australia%2C,has%20not%20made%20a%20claim.](https://www.state.gov/key-topics-office-of-ocean-and-polar-affairs/antarctic/#:~:text=Seven%20countries%20(Argentina%2C%20Australia%2C,has%20not%20made%20a%20claim.)
- 10 The Antarctic Treaty. In: . Washington, 1958. Dostupné také z: <https://www.ats.aq/e/antarctictreaty.html>
- 11 Úmluva o zachování antarktických tuleňů. In: . 1972. Dostupné také z: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201080/volume-1080-I-16529-English.pdf>
- 12 Environmental Protection. Secretariat of the Antarctic Treaty [online]. [cit. 2022-08-11]. Dostupné z: <https://www.ats.aq/e/science.html>
- 13 Antarctic Conservation Act of 1978. In: . National Science Foundation, ročník 1978, Public Law 95-541. Dostupné také z: <https://www.nsf.gov/pubs/1995/nsf95154/nsf95154.pdf>
- 14 Antarctic Conservation Act of 1978. In: . National Science Foundation, ročník 1978, Public Law 95-541. Dostupné také z: <https://www.nsf.gov/pubs/1995/nsf95154/nsf95154.pdf>
- 15 18 U.S. Code Chapter 1: General Provisions. In: . Cornell Law School. Dostupné také z: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/part-I/chapter-1>
- 16 U.S. Marshals Make Legal Presence In Antarctica. U.S. Marshals Service [online]. [cit.

2022-08-11]. Dostupné z: <https://www.usmarshals.gov/who-we-are/about-us/history/historical-reading-room/us-marshals-make-legal-presence-antarctica#:~:text=The%20Marshals%20Service%20became%20the,a%20legal%20presence%20in%20Antarctica>.

17 Receipt of Environmental Impact Assessments (EIAs) Regarding Nongovernmental Activities in Antarctica. U.S. Environmental Protection Agency [online]. [cit. 2022-08-12]. Dostupné z: <https://www.epa.gov/international-cooperation/receipt-environmental-impact-assessments-eias-regarding-nongovernmental>

18 Antarctic Tourism. U.S. Department of State [online]. [cit. 2022-08-12]. Dostupné z: <https://2009-2017.state.gov/e/oes/ocns/opa/antartictourism/index.htm>

19 USA. H.R. 5948. In: . 117th Congress (2021-2022). Dostupné také z: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/5948/text?r=55&s=1>

20 tamtéž

21 tamtéž

ČESKÝ MODEL AMERICKÉHO KONGRESU 2022

CENTRUM POLITICKÝCH STUDIÍ, Z. S.
NÁMĚSTÍ JANA PALACHA 2
110 00 PRAHA 1

